

ӨОЖ 376.3
ҒТАХР 14.29.01
DOI 10.56525/VKAI4977

**МЕКТЕП МҰҒАЛІМДЕРІН БІЛІМ
БЕРУ ЖҮЙЕСІНДЕ ИНКЛЮЗИВТІ
ОҚЫТУҒА ДАЙЫНДАУ**

***ЕГЕНИСОВА А.Қ.**

Ш.Есенов атындағы Каспий технологиялар
және инжиниринг университеті
Ақтау, Қазақстан

E-mail: almazhai.yegenissova@yu.edu.kz

ЖҰМАҒҰЛОВА Ж.М.

Ш.Есенов атындағы Каспий технологиялар және
инжиниринг университеті

E-mail: zhazira.zhumagilova@yu.edu.kz

Ақтау, Қазақстан

***Автор-корреспондент: almazhai.yegenissova@yu.edu.kz**

Аңдатпа. Бұл мақалада дамуында кемшілігі бар ерекше балаларды дені сау балалармен қатар әлеуметтендіру мен интеграциялау процесіне жәрдемдесу мақсатында бірлесіп оқыту сипатталған. Инклюзивті білім беруге байланысты қабылданған құжаттарға, заңдарға, қаулы-қарарларға сипаттамалар беріледі. Атап айтсақ; Халықаралық қоғамдастықтың мүшесі ретінде ҚР халықаралық конвенциялар мен декларациялардың негізгі қағидағтарын толық қолдайдындығы айтылады. Адам құқықтарының жалпыға бірдей декларациясы, «Мүгедектердің құқықтары туралы декларация», «Ақыл - есі кем адамдардың құқықтары туралы декларация», «Бала құқықтары туралы Конвенция», «Ерекше қажеттіліктері бар адамдарға арналған білім беру саласындағы саясат пен практикалық іс-әрекет принциптері туралы» ҚР Білім туралы Заңы және үкіметтің қаулысында мүмкіндігі шектеулі балаларға инклюзивті білім беру және осы салада мұғалімдерді даярлау мәселелері қарастырылған.

Инклюзивті білім беру – бұл дамуында азғана ауытқулары бар ерекше балаларды дені сау балалармен бірге әлеуметтендіру мен интеграция процесіне ықпал ету мақсатында бірлесіп оқыту екендігі айтылады. Инклюзивті білім беру – барлық балаларға мектепке дейінгі мекемелердің, мектептер мен лицейлердің өміріне белсенді қатысуға мүмкіндік береді; оқушылардың тең құқықтарын анықтайды. Инклюзивті оқыту және тәрбиелеу тұжырымдамаларына анықтама беріліп, инклюзивті білім беру ортасында жұмыс істейтін мектептердің мазмұнын және үш түрлі білім беру бағдарламалары туралы баяндалады.

Инклюзивті білім беру мұғалімдерін кәсіби даярлау инклюзивті білім беруді, серпінді, жан-жақты, кәсіптік және жеке білім беруді белсенді енгізудің негізгі шарты болып табылатынын атап өткен. Бұл инклюзивті білім берудің арнайы білімі, дағдылары мен іскерліктері түрінде көрінетіндігі, олар оң тенденциялармен және инклюзивті білім беруді енгізу қажеттілігімен айтылады.

Сонымен қатар, инклюзивті мектеп мұғалімдерінің тиімді жұмыс істеу шарттары туралы да сөз қозғалады. Инклюзивті білім беруде мектеп мұғалімдеріне қойылатын талап-медицина, психология және неврология саласындағы мамандармен өзара бірлесе қызмет етуге дайындығы мен қабілеті туралы сөз қозғалады.

Түйінді сөздер: инклюзив, ерекше балалар, әлеуметтену, интеграция, балалар құқығы, логопед, дефектолог, эксперимент.

Кіріспе. Инклюзивті білім беру – бұл дамуында азғана ауытқулары бар ерекше балаларды дені сау балалармен бірге әлеуметтендіру мен интеграция процесіне ықпал ету мақсатында бірлесіп оқыту. Инклюзивті білім беру – барлық балаларға мектепке дейінгі мекемелердің, мектептер мен лицейлердің өміріне белсенді қатысуға мүмкіндік береді; оқушылардың тең құқықтарын анықтайды және оларға ұжымдық іс-шараларға қатысуға мүмкіндік береді; басқалармен қарым-қатынас жасау үшін қажетті қабілеттерін дамытуға мүмкіндік береді. Дамуында ауытқулары бар балаларды оқытуды ұйымдастыру үшін стандартты арнайы білім беру бағдарламалары әзірленді. Онда балалардың қажеттіліктеріне сәйкес, білім алуларын қамтамасыз ету үшін жалпы білім беру үрдістері қарастырылған.

Халықаралық қоғамдастықтың мүшесі ретінде Қазақстан Республикасы халықаралық конвенциялар мен декларациялардың негізгі қағидаттарын толық қолдайды: Адам құқықтарының жалпыға бірдей декларациясы, «Мүгедектердің құқықтары туралы декларация», «Ақыл - есі кем адамдардың құқықтары туралы декларация», «Бала құқықтары туралы Конвенция», «Ерекше қажеттіліктері бар адамдарға арналған білім беру саласындағы саясат пен практикалық іс-әрекет принциптері туралы» Саламанка декларациясы [1,2], Қазақстан Республикасының Білім туралы Заңы [3] және т.б. үкіметтің қаулысында мүмкіндігі шектеулі балаларға инклюзивті білім беру және осы салада мұғалімдерді даярлау мәселелері қарастырылған [4].

Материалдар мен зерттеу әдістері. Біздің елімізде инклюзивті білім беруді дамытудағы басты мәселелердің бірі. Бұл кадрлардың жетіспеушілігі, өйткені аймағымызда арнайы мұғалімдерді (логопедтер, дефектологтар) дайындайтын оқу орны жоқтығы, бар болса да мамандардың жетіспеушілігі немесе мұғалімдердің өздері өз бастарына жауапкершілігін алуға келіспейді және мұндай міндеттерді қабылдауға батылы бармайды. Бұл мәселені талқылау үшін халықаралық конференциялар мен түрлі семинарлар ұйымдастырылуда. Бірақ шешілмеген көптеген мәселелер бар.

Ол мәселенің бірі – инклюзивті білім беру ұйымдарында жұмыс істейтін мұғалімдерді даярлау. Инклюзивті білім берудің негізгі құқықтық құжаты дамуында кмшілігі бар балаларға тиімді көмек жасауға, ол балаларды білім беріп, оқытып, даярлап және еңбекке, кәсіпке дайындау, олардың дамуындағы кемшілігін түзетуге бағытталған. "Әлеуметтік және медициналық білім беруді қолдау және мүмкіндігі шектеулі балаларды түзету туралы" Қазақстан Республикасының Заңы болып табылады. Оның мақсаты дамуында, білімінде, тәрбиесінде, еңбекке және сабаққа дайындығында ауытқулары бар балаларға нәтижелі көмек көрсету, сондай-ақ мүмкіндігі шектеулі балаларды оңалту болып табылады.

Мемлекеттік орта мектеп мұғалімдеріне олардың өзіне деген сенімділігін нығайтып және мүмкіндігі шектеулі балаларды оқыту дағдыларын жетілдіру мақсатында арнайы дайындық жасайды. Инклюзивтілік принципі мұғалімдерді даярлау бағдарламаларына және мұғалімдерге инклюзивті білім беру саласындағы білім мен жетістіктермен алмасуға мүмкіндік беретін басқа бастамаларға енгізілуі керек. Инклюзивті білім беру саласында жұмыс істейтін мұғалімдерді даярлау, әдетте, инклюзивті білім беру саласында жұмыс істеуге дайындықтың әртүрлі элементтерін игеруге негізделген.

Инклюзивті білім беру саласында әлеуметтік педагог, психологтар мен дефектологтар ерекше рөл атқарады. Осы саладағы оқушылар назарында болады. Дамуында ауытқулары бар кейбір балалардың өзіндік қабілеттері мен ерекшеліктері бар. Мысалы: кейбіреулері биді, спортты және сурет салғанды ұнатады. Осындай қызығушылықпен балаларды одан әрі дамыту-әлеуметтік педагогтар мен әр мұғалімнің міндеті.

Инклюзивті білім беру – барлық балаларды жалпы білім беру және әлеуметтік бейімделу процесіне толық біріктіруден, сондай-ақ олардың жынысына, тегіне, дініне және мәртебесіне қарамастан балаларды айыратын кедергілерді жоюдан тұрады. Ата-аналар балаларды тәрбиелеуді, оқытуды және әлеуметтік қажеттіліктерді ерекше қолдауға, сондай-

ақ балаларды білім беру қажеттіліктеріне бейімдеу үшін жағдай жасауға, яғни жалпы білім беру сапасы мен тиімді оқытуды қолдауға бағытталған мемлекеттік саясат. Айтып өтсек:

- орта мектептің стандартты оқу бағдарламалары;
- дамуында ерекше балаларға арналған арнайы білім беру түрлеріне негізделген нысаналы білім беру жоспарлары;
- дамуында ерекшелігі балалардың психофизикалық ерекшеліктерін ескеретін жеке оқу жоспары.

Инклюзивті білім беру саласындағы мұғалімдерді даярлаудың нақты мазмұны құзыреттілік тәсілді құруға бағытталады және нәтиже білім мен дағдылар жүйесі емес, негізгі құзыреттер жиынтығы болады.

Адам кәсібилігінің қажетті құрамдас бөлігі кәсіби қабілеттер болып табылады. Кәсіби құзыреттілікті зерттеушілер мамандарды даярлау сапасының және еңбек өнімділігінің әлеуетінің сипаттамасы ретінде қарастырады. Мұғалімдердің кәсіби қабілеттері педагогика мен психология саласындағы пәндік салалар мен ғылыми-теориялық білім жүйелерін қоса алғанда, мамандардың жеке басының сапалық сипаттамаларын көрсетеді.

Мұғалімдердің кәсіби қабілеттері – бұл мұғалімнің теориялық білім жүйесінен және оларды оқытудың белгілі бір жағдайларында, құндылықтарда, мұғалімнің мәдениетінің кешенді көрсеткіштерінен (сөйлеу, қарым-қатынас әдістері, өзіне және жұмысына деген көзқарас және т.б.) тұратын көп факторлы құбылыс.

Дамуында ауытқулары бар балаларды оқытуда орта мектеп мұғалімдерінің рөлінің маңыздылығын атап өтеміз және инклюзивті білім беруді енгізу үшін оң ынталандыру қажет деп санаймыз.

Инклюзивті білім беру саласындағы мұғалімдерді даярлаудың нақты мазмұны құзыреттілік тәсілді құруға бағытталуы тиіс. Білім беру процесінің нәтижесі білім мен дағдылар жүйесі емес, негізгі құзыреттер жиынтығы болып табылады. Олардың негізгілері академиялық қабілеттер (жаңа білім алу қабілетін айқындайтын); әлеуметтік тұлғалық қабілеттер (ел мен қоғамның идеологиялық және адамгершілік мұраттарын қолдау қабілеті) болып табылады; кәсіби қабілеттер (проблемаларды, міндеттерді қою, шешімдерді анықтау, міндеттерді құру және адам кәсібилігінің қажетті құрамдас бөлігі кәсіби қабілеттер болып табылады.

Зерттеу нәтижесі. Кәсіби құзыреттілікті зерттеушілер мамандарды даярлау сапасының және еңбек өнімділігінің әлеуетінің сипаттамасы ретінде қарастырады. Мұғалімдердің кәсіби қабілеттері педагогика мен психология саласындағы пәндік салалар мен ғылыми-теориялық білім жүйелерін қоса алғанда, мамандардың жеке басының сапалық сипаттамаларын көрсетеді. Мұғалімдердің кәсіби құзыреттері - ұстаздардың теориялық біліктілігін бір педагогикалық ситуацияларда қолдану, педагогтардың құндылықтары, мұғалімнің мәдениетінің кешенді көрсеткіштерінде (сөйлеу, қарым-қатынас әдістері, өзіне және жұмысына деген көзқарас және т.б.) қолданудан тұратын көп факторлы құбылыс[5].

Инклюзивті білім берудің негізгі принципі білім беру ортасын құру болып табылады, ол енді оны шектемейді, бірақ дамуында ауытқулары бар оқушылардың әртүрлі қажеттіліктеріне сәйкес толықтырады. Инклюзивті білім беру идеяларын қолдана және енгізе отырып, мұғалімдер инновациялық тәсілдермен әрекет етеді. Инклюзивті білім беру контекстінде жалпы білім беру ұйымдарында жұмыс істейтін мұғалімдердің негізгі міндеттерінің бірі дамуында ауытқулары бар балалар мен олардың отбасыларының жалпы білім беру ортасына интеграциясын реттеу процесін сапалы басқару болып табылады. Бұл бағыттағы алғашқы қадам-білім беру процесінің барлық қатысушыларын, ең алдымен, өздерінің әлеуметтік жағдайындағы өзгерістерге дайындау.

Ерекше білім беруді қажет ететін балаларға арналған жалпы білім беру орталығы 2002 жылы ашылды. Сол жылы Қазақстанда ТМД елдерінде «мүмкіндігі шектеулі балаларды әлеуметтік, медициналық және педагогикалық қолдау туралы» алғашқы заң қабылданды [6].

Осы Заң аясында ерекше білім беруді қажет ететін балалардың ерте білім алуына ерекше назар аударылады. Олар білім беру, әлеуметтік және медициналық қолдау көрсетеді. Ең бастысы, бұл заң инклюзивті білім берудің негізгі принциптерін анықтайды. 2000 жылдардың басында мұғалімдердің 80% - ы бұл жүйеге қарсы болды, ал 2007 жылы тек 49%. Қазіргі уақытта жүйе оқытушылар қауымдастығының толық қолдауына ие. Бұл инклюзивті білім берудің дамып келе жатқанын көрсетеді.

Инклюзивті білім мектептің барлық мұғалімдерінен әртүрлі дайындықты, жоғары мамандандыруды, шығармашылықты және тәжірибені қажет етеді. Ақыр соңында, баланың интеллектуалды даму проблемаларына сауатсыз көзқарас оның жеке басындағы қосымша кемшіліктерге әкелуі мүмкін. Сондықтан инклюзивті білім беру мұғалімдер орта мектептерде арнайы дайындық пен қайта даярлаудан өткен жағдайда ғана жемісті болады[7].

Бұл дайындық шараларының мақсаты – мүмкіндігі шектеулі балалардың жан-жақты физикалық және психикалық дамуын қамтамасыз ету үшін оқыту мен тәрбиелеудің негізгі әдістерін меңгеру.

Ерекше қажеттіліктері бар балаларға инклюзивті білім беруді біртіндеп енгізу, практикаға маманданған мамандарды даярлау, оларды жалпы білім беретін мекемелерде оқыту үшін жағдай жасау, қоғамның мүмкіндігі шектеулі балаларға деген көзқарасын өзгерту қажет.

Ресейлік зерттеуші Е.Г.Самарцеваның пікірінше [5] инклюзивті білім беруге мұғалімдердің кәсіби дайындығы, инклюзивті білім беруді белсенді жүзеге асырудың негізгі шарты болып табылады. Бұл инклюзивті білім беруді енгізу туралы арнайы білім ретінде көрінеді.

Кәсіби дайындық жан-жақты білім беру және балаларды инклюзивті білім беруге үйрету мақсатында кәсіби қызметті жүзеге асыру қабілетімен көрінеді.

Самарцева Е.Г. Самарцева әзірлеген балаларға арналған инклюзивті білім беру мұғалімдерінің кәсіби дайындық құрылымы келесі негізгі және маңызды бөліктерді қамтиды: тұлғалық-мәндік (инклюзивті білім беру идеологиясын қабылдаудағы мұғалімдердің рефлексивті ұстанымы, сананың мотивациялық бағыты, ерік-жігер, балаларға арналған инклюзивті білім беру туралы мұғалімдердің сезімдері), танымдық (балаларға инклюзивті білім беру үшін қажетті кәсіби және педагогикалық білімнің үйлесімі) және технологиялық (мектеп жасына дейінгі балаларға инклюзивті білім беруді жүзеге асыруға арналған кәсіби және практикалық дағдылар жиынтығы).

Гафари Э.А. ерекше білім беруді қажет ететін балаларды оқытудағы орта мектеп мұғалімдерінің рөлінің маңыздылығын атап өтіп және инклюзивті білім беруді енгізуді белсенді түрде ынталандыру қажет деп есептеді. Автор мұғалімдердің сенімдері, олардың инклюзивті білім берудің философиясы мен саяси бағытын мойындауы инклюзивті білім беруді енгізу бойынша барлық іс-қимылдардың тиімділігінің маңызды алғышарты екенін атап көрсетеді. Дамуында ауытқулары бар оқушылар мұғалімдер мойындаған жағдайда ғана өздері үшін құнды орын таба алады [8]. Ғалымдардың пікірлері оң көзқарасты қалыптастырды және мұғалімдерді инклюзивті білім берудегі жұмысқа жеке даярлау қажеттілігін дәлелдеді. Автор атап өткен мұғалімдердің маңызды мотивациялары мұғалімдердің психологиялық дайындығының маңыздылығын растайды.

Э.А.Гафаримен қарағанда ресейлік ғалым Сабельникова С.И. орта мектеп мұғалімдерінің инклюзивті білім беруге қатысуға кәсіби және жеке дайындығын жүзеге асыру кезінде мыналар қажет екендігі көрсетілген [8]:

- инклюзивті білім дегеніміз не және оның дәстүрлі білім беру формаларынан айырмашылығы неде екенін түсіну;
- инклюзивті білім беру ортасында балалардың жеке басының жас ерекшеліктері мен даму заңдылықтарын білу;
- оқу процесін жобалаудың психологиялық мен оқыту әдістерін түсіну, сондай-ақ дамуы қалыпты және зақымдалған балалар үшін жалпы білім беру процесін әзірлеу;

– білім беру ортасының барлық субъектілері (оқушылармен жеке тұлғалар мен топтар, ата-аналар, әріптес мұғалімдер, сарапшылар, әкімшілікпен) [8].

Жоғарыда айтылғандарды қорытындылай келе, Замская Х.С. инклюзивті мектеп мұғалімі келесі шарттарға сәйкес тиімді жұмыс істей алады [9], Егер:

- ол икемді болса;
- ол қиындықтарға қызығушылық танытса, ол әртүрлі әдістерді қолдануға дайын болса;
- ол жеке ерекшеліктерді құрметтесе;
- ол топтың басқа мүшелерінің сөйлемдерін тыңдап, қолдана ала ма;
- ол сыныпта басқа ересек болса да, өзін сенімді ұстаса;
- ол басқа сарапшылармен бір топта жұмыс істеуге келіссе [10].

Сонымен қатар, инклюзивті білім беру мұғалімдері өздеріне берілген балалардың денсаулығы мен өміріне тікелей жауапты. Міндетті білім берудің ұлттық стандарттары мен оқу материалдарына сәйкес олар балалардың жасына сәйкес мектеп курстарын, экскурсияларды, сыныптан тыс іс-шараларды және ойын-сауық іс-шараларын жоспарлайды және өткізеді; сыныпта стандартты білім беру жоспарларын тиімді жүзеге асыруға жағдай жасайды; басқа сарапшылармен және мұғалімдермен демалысқа дайындалады; ойын - сауық және спорттық іс-шаралар; барлық оқушылардың бірлескен іс-шараларын жоспарлау және ұйымдастыру (басқа сарапшылармен бірлесіп); сарапшылардың ұсынымдарын ескеру, әр оқушыға жеке көзқарас қолдану [11].

Ата-аналармен отбасында балаларды тәрбиелеу мәселесі бойынша ынтымақтасуға және оларға мектеппен белсенді өзара іс-қимыл жасауға мүмкіндік беруге; балалардың жеке ерекшеліктерін түсінуге және балалардың жеке даму жоспарларын тұжырымдауға және іске асыруға қатысуға; балалар қызметінің әртүрлі түрлерінің даму деңгейін, коммуникативтік қызметтің сипаттамаларын, мақсатты қызмет деңгейін, өзіне-өзі қызмет көрсету дағдыларын, мәдени және медициналық дағдыларды айқындауға; сарапшылардың ұсынымдарын орындайды [12].

Инклюзивті білім беруде мектеп мұғалімдеріне қойылатын тағы бір маңызды талап-олардың медицина, психология және неврология мамандарымен өзара әрекеттесуге дайындығы мен қабілетінің болуы. Бұл өзара іс-қимылдың негізгі мақсаты – мүмкіндігі шектеулі балалардың дамуына, білім алуына, тәрбиесіне және әлеуметтенуіне жәрдемдесу болып табылатынын түсіну қажет. Сонымен қатар, қазіргі уақытта барлық мұғалімдер әріптестерінің көмегін қабылдай алмайды және олар белгілі бір салада «түсінбейтіндерін» мойындай алмайды. Инклюзивті білім берудің «алтын ережесі» – топтық жұмыс, бұл мұғалімдерді даярлау кезінде ерекше назар аударатын жағдай. Арнайы білім беру саласында топтық жұмыстың негізі өз кемшіліктерін мойындау, әріптестер мен сарапшылардың көмегін қабылдау және сарапшылармен үнемі сөйлесуге дайын болу [13].

Ерекше білім беруді қажет ететін балаларды енгізу жағдайында білім беру процесінің сапасын арттыру мақсатында оның барлық субъектілеріне, атап айтқанда әкімшілікке, мұғалімдерге, сарапшыларға, балалар мен ата-аналарға келесі ережелерді сақтау ұсынылады:

- әрқашан бір-бірімен ынтымақтастықта жұмыс істеу;
- өзін мамандардың топ мүшесі екендігін сезіну;
- бір-біріңді құрметпен қарау [14].

Инклюзивті білім беру үшін мұғалімдерді даярлау мазмұны дамуында ауытқулары бар балаларды оқытудың анатомиялық-физиологиялық негіздерін, дамуында ауытқулары бар балалардың психологиялық ерекшеліктерін, осындай балаларды оқытудың ерекше әдістері мен тәсілдерін, сондай-ақ жеке және топтық оқу бағдарламаларын үйлестіру әдістерін меңгеруге кәсіби қабілеттерін қалыптастыруды қамтуы тиіс.

Қорытынды. Қорыта айтқанда, инклюзивті білім беру саласында әлеуметтік педагогтарға, психологтарға, дефектолог мамандарға ерекше рөл беріледі. Осы саладағы оқушылар айрықша назарда болады. Дамуында ауытқулары бар кейбір балалардың өзіндік

қабілеттері мен ерекшеліктері бар. Мысалы: кейбір балалар би, спорт және сурет салуды ұнатады. Осындай қызығушылықпен балаларды одан әрі дамыту-әлеуметтік педагогтар мен әр мұғалімнің міндеті.

ӘДЕБИЕТТЕР

- [1]. Мүгедектердің құқықтары туралы Конвенция. «Білім туралы» 27.07.2007. № 319-III Заңы.
- [2]. ҚР білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы. ҚР Президентінің № 1118 Жарлығы. - Астана: Ақорда, 07.12.2010.
- [3]. Дружиллов С.А. Педагогтардың кәсіби қабілеттері мен кәсібилігі: /С.А.Дружиллов. –Алматы: Білім. 2015.- 144 б.
- [4]. Қазақстан Республикасының 11.07.2002. №343 «Мүмкіндіктері шектеулі тұжырымдасы».
- [5]. Вольская О.В. Қазіргі әлемде инклюзивті білім беруді енгізу моделі: /О.В.Вольская, Н.Ю.Флотская, С.Ю.Буланова, З.М.Усова . –Алматы: 2014. -116б.
- [6]. Кон И.С. Психология ранней юности: /И.С.Кон.– М.: Просвещение. 2011.- 256с.
- [7]. Подласый И.П. Продуктивная педагогика: / И.П.Подласый. – М., 2013. -127с
- [8]. Забрамная С.Д. Психолого-педагогическая диагностика умственного развития детей:/ С.Д.Забрачная – М.: Владос. 2013. -32с.
- [9]. Замский Х.С. Умственно отсталые дети: / Х.С.Замский. –М.: Образование. 2014. - 400 с.
- [10]. Чепурных Е.Е.Социальная защита детства в сфере образования: /Е.Е.Чепурных. –М.: 2016.-186с.
- [11]. Альтшуллер Г.С. Как стать гением: Жизненная стратегия творческой личности: / Г.С.Альтшуллер, И.М.Верткин. –Минск: Беларусь. 2013. -148с.
- [12]. Штайнер Р. Вальдорфская педагогика: /Р.Штайнер. //Рукоделие и ремесла.- 2012. -№ 1.-С. 42-45.
- [13]. Егенисова А.Қ.,Семирханова Д.К. COVID -19 пандемия уақытында тұрғындардың психикалық денсаулығы мен психоэмоциональды сапасының ерекшеліктері //Yeessenov Science Journal. №1(39)2021. -134-142б
- [14]. Егенисова А.Қ., Кашиева А.Ж.Мінез-құлқында ауытқушылығы бар жеткіншектердің өзін-өзі бағалау ерекшеліктері. //Yeessenov Science Journal. №1(39)2021. - 102-109б

REFERENCES

- [1]. Convention on the Rights of Persons with Disabilities. "On Education" 27.07.2007. Law No. 319-III.
- [2]. State program for the development of education of the Republic of Kazakhstan for 2011-2020. Decree of the President of the Republic of Kazakhstan No. 1118. - Astana: Akorda, 07.12.2010.
- [3]. Druzhilov S.A. Professional abilities and professionalism of teachers: /S.A.Druzhilov. - Almaty: Education. 2015.- 144 p.
- [4]. Republic of Kazakhstan 11.07.2002. No. 343 "Disability Concept".
- [5]. Volskaya O.V. Model for the implementation of inclusive education in the modern world: /O.V.Volskaya, N.Yu. Flotskaya, S.Yu. Bulanova, Z.M. Usova. - Almaty: 2014. -116 p.
- [6]. Kon I.S. Psychology of early youth: / I.S.Kon. - M.: Enlightenment. 2011.- 256s.
- [7]. Podlasy I.P. Productive pedagogy: / I.P. Podlasy. - M., 2013. -127s
- [8]. Zabramnaya S.D. Psychological and pedagogical diagnostics of the mental development of children: / S.D. Zabramnaya - M.: Vladoc. 2013.-32с.

- [9]. Zamsky X.S. Mentally retarded children: / H.S. Zamsky. -M.: Education. 2014. -400 p.
 [10]. Chepurnykh E.E. Social protection of childhood in the field of education: /E.E. Chepurnykh. -M.: 2016.-186с.
 [11]. Altshuller G.S. How to become a genius: Life strategy of a creative person: /G.S. Altshuller, I.M. Vertkin. –Minsk: Belarus. 2013. -148s.
 [12]. Steiner R. Waldorf pedagogy: / R. Steiner. // Needlework and crafts. - 2012. - No. 1.- S. 42-45.
 [13]. Turkmenbayev A. B., Abdikermova E. A. the use of virtual models in the interpretation of physical models //Yeessenov Science Journal. №1(39)2021. -134-142b.
 [14]. Egenisova A. K., Kashieva A. zh.features of self-esteem of adolescents with behavioral disorders. //Yeessenov Science Journal. №1(39)2021. -102-109b

Егенисова Алмажай Кулжановна

*Каспийский университет технологии и инжиниринга им. Ш. Есенова,
г. Актау, Казахстан*

Жумагулова Жазира Максетовна

*Каспийский университет технологии и инжиниринга им. Ш. Есенова,
г. Актау, Казахстан*

ПОДГОТОВКА УЧИТЕЛЕЙ ШКОЛ К ИНКЛЮЗИВНОМУ ОБУЧЕНИЮ В СИСТЕМЕ ОБРАЗОВАНИЯ

Аннотация. В этой статье описывается совместное обучение особых детей с недостатками в развитии с целью содействия процессу социализации и интеграции наряду со здоровыми детьми. Дается характеристика принятым документам, законам, постановлениям, связанным с инклюзивным образованием. В частности; отмечается, что как член международного сообщества РК полностью поддерживает основные принципы международных конвенций и деклараций. Всеобщая декларация прав человека,» декларация прав инвалидов«,» декларация прав умственно отсталых«,» Конвенция о правах ребенка«, закон Об образовании РК» о политике и принципах практической деятельности в области образования для лиц с особыми потребностями " и постановление правительства предусматривают включение детей с ограниченными возможностями в рассмотрены вопросы образования и подготовки учителей в данной сфере.

Говорят, что инклюзивное образование – это совместное обучение особых детей с небольшими отклонениями в развитии со здоровыми детьми с целью содействия процессу социализации и интеграции. Инклюзивное образование-позволяет всем детям активно участвовать в жизни дошкольных учреждений, школ и лицеев; определяет равные права учащихся. Дается определение концепциям инклюзивного обучения и воспитания, излагается содержание школ, работающих в инклюзивной образовательной среде, и трех различных образовательных программ.

Отметим, что профессиональная подготовка учителей инклюзивного образования является основным условием активного внедрения инклюзивного образования, динамичного, всестороннего, профессионального и индивидуального образования. Это выражается в форме специальных знаний, навыков и умений инклюзивного образования, которые выражаются в позитивных тенденциях и необходимости внедрения инклюзивного образования.

Кроме того, речь пойдет об условиях эффективной работы учителей инклюзивных школ. В инклюзивном образовании речь пойдет о требованиях к школьным учителям-готовности и способности сотрудничать со специалистами в области медицины, психологии и неврологии.

Ключевые слова: Инклюзив, особенный ребенок, социализация, интеграция, права ребенка, логопед, дефектолог, эксперимент.

Egenissova Almazhay kulzhanovna

Sh. Yessenov Caspian state university of technology and engineering, Aktau, Kazakhstan

Zhumagulova Zhazira Maksutovna

Sh. Yessenov Caspian state university of technology and engineering, Aktau, Kazakhstan

**PREPARING SCHOOL TEACHERS FOR INCLUSIVE EDUCATION IN THE
EDUCATION SYSTEM**

Abstract. This article describes the co-education of special children with developmental disabilities in order to facilitate the process of socialization and integration along with healthy children. The characteristic of the adopted documents, laws, resolutions related to inclusive education is given. In particular, it is noted that as a member of the international community, the Republic of Kazakhstan fully supports the basic principles of international conventions and declarations. The Universal Declaration of Human Rights, the "Declaration of the Rights of Persons with Disabilities", the "Declaration of the Rights of the Mentally Retarded", the "Convention on the Rights of the Child", the Law on Education of the Republic of Kazakhstan "on policy and principles of practical activity in the field of education for persons with special needs " and the Government decree provide for the inclusion of children with disabilities in the issues of education and training teachers in this field.

It is said that inclusive education is the co-education of special children with minor developmental disabilities with healthy children in order to facilitate the process of socialization and integration. Inclusive education -allows all children to actively participate in the life of preschool institutions, schools and lyceums; defines the equal rights of students. The concept of inclusive education and upbringing is defined, the content of schools operating in an inclusive educational environment and three different educational programs are outlined.

It should be noted that the professional training of teachers of inclusive education is the main condition for the active introduction of inclusive education, dynamic, comprehensive, professional and individual education. This is expressed in the form of special knowledge, skills and abilities of inclusive education, which are expressed in positive trends and the need to introduce inclusive education.

In addition, we will talk about the conditions for the effective work of teachers of inclusive schools. In inclusive education, we will talk about the requirements for school teachers-readiness and ability to cooperate with specialists in the field of medicine, psychology and neurology.

Key words: Inclusive, special child, socialization, integration, child rights, speech therapist, defectologist, experiment.